

Montessori doma

**Projekt, jak lze doma využít a použít
Montessori metodu.....nápady a náměty.**

1. díl

Mgr. Miroslava Kellovská

Obsah 1. dílu

1. Praktický život
2. Smyslová výchova
3. Český jazyk
4. Matematika
5. Geometrie
6. Kosmická výchova
7. Projekt - Sluneční soustava
8. Projekt – Naše Země a kontinenty
9. Projekt - Rok, roční období
10. Projekt - Zvířata
11. Projekt - Ptáci
12. Projekt - Hvězdná obloha, hvězdná znamení

Obsah 2. / připravovaného / dílu – projekty

1. Já, o mě
2. Vývoj života na Zemi
3. Houby
4. Plody
5. Hodiny
6. Zahrada
7. Knihy
8. Odpad
9. Peníze
10. Pohádky
11. Středověk
12. Dodatek k matematice

Pár slov úvodem...

Vážení a milí,

dovolte, abych se v úvodu zmínila o důvodech, které vedly k tomu, že jsem začala používat metodu paní Marie Montessori doma pro své 4leté dcerky.

Důvodů bylo hned několik:

Za prvé mě práce s dětmi touto metodou oslovila a čím víc jsem do ní pronikala, tím více jsem věřila, že se jedná o správnou cestu, jak provést své dcerky světem dětství do světa dospělých.

Dalším důvodem bylo to,

že mě vnější okolnosti donutily zůstat s dětmi doma a přestat je dávat do školky s Montessori programem, kde jsem byla spokojená já a hlavně holčičky.

Tím nejdůležitějším spouštěcím momentem,

proč jsem se do práce pustila, byla skutečnost, že jsem musela začít „něco“ dělat, abych se „tzv.nezbláznila“. Zůstala jsem s dětmi doma a zbouraly se rodinné i pracovní plány. Myslím, že pro každou mámu, které záleží na jejích dětech, je nejpřirozenější začít se v takové situaci „na plný úvazek“ věnovat jim.

Pracovat s dětmi doma jsem začala už po absolvování úvodních přednášek Montessori kurzu, lekcí z „Praktického života“ a „Smyslové výchovy“.

Několikrát jsem navštívila ZŠ Montessori v Kladně, věděla jsem, jak asi funguje Montessori školka v Modřanech, četla Montessori knihy, snažila jsem se pochopit principy Montessori pedagogiky. Přesto jsem stále čekala, až se mi tzv. „rozsvítí“.

Diplomová práce, kterou máte před sebou, nemá obvyklé náležitosti - jako je teoretická a praktická část, protože mám za to, že opisovat literaturu, kterou si každý může přečíst sám a v jiných zdrojích, nemá smysl. Teoretická část je pojata jako mé vlastní pochopení a můj vlastní výklad principů Montessori pedagogiky.

Práce je rozdělena do samostatných celků, které jsou věnovány jednotlivým oblastem Montessori pedagogiky.

Co jsem pochopila během práce doma o principech Montessori pedagogiky?

Věková přiměřenost

-množství předmětů a pomůcek k práci a manipulace s nimi

(přehledné uspořádání pomůcek, snadná manipulace s nimi bez pomoci dospělého)

Moje zkušenost je, že doma jde vše velice rychle kupředu. Pomůcka ve své prvotní jednoduchosti nemá velkých šancí, protože je rychle zvládnutá a okamžitě se očekává, že následuje další nabídka. Věkovou přiměřenost těžko odhaduji dopředu, většinou při práci s pomůckou zjistím, že jsem dcery podcenila...

Připravené prostředí

-uspořádání pomůcek = výzva pro dítě, patří sem ale i klid, řád – společně vytvořená pravidla (dítě nemá rádo chaos a nejistotu)

Zpočátku jsem podcenila řád v uspořádání pomůcek. Postupně jsme se všichni naučili udržovat pomůcky striktně uložené na jednom místě. Pomůcek ovšem rychle přibývá a nastává problém s místem v policích. Domácí prostředí není zcela ideální místo pro připravené prostředí...

Celostní učení

- vše dávat do souvislostí (je to proces – krok po kroku)

Celostní učení je jedním z principů, které dcery zcela přirozeně zavedly samy. Já jsem jen překvapeně pozorovala, jak uvažují v souvislostech a jak dokáží v různých tématech navazovat na předchozí znalosti. Samy kombinují různé pomůcky v různých projektech. My dospělí se máme od dětí stále co učit.

Polarizace pozornosti

-prostředky praktického života normalizujeme dítě – vedeme ho ke koncentraci pozornosti
Pozornost koncentrují dcerky vždy, pokud nabídnu nebo samy začnou pracovat s pomůckou, která je zaujme. Nevadí v té chvíli ani ruch kolem nich, jsou zcela ponořené do práce a nepřestanou, dokud není uspokojena jejich potřeba se pomůckou nebo činností zabývat. Nejdříve jsem si koncentrace pozornosti všimla v aktivitách Praktického života. V aktivitách Kosmické výchovy má dítě se schopností koncentrovat pozornost velkou výhodu. Uspokojit touhu nebo potřebu zvládnout úkol nebo vyzkoumat problém je pro nesoustředěné dítě nesmírně obtížné.

Svobodná volba práce

-Kdy? S kým? Svoboda, ale i zodpovědnost! Buď ta pomůcka nebo jiná, výběr práce, dokončení, uložení pomůcek.

Obě holčičky jsou v tomto směru ochotné přistoupit na výše uvedená pravidla. Domlouvají se, spolupracují, respektují se navzájem. Pokud jednu zaujme činnost nebo pomůcka, druhá je ochotná počkat, někdy jí nakonec stačí práci jenom vidět a považuje ji i pro sebe za zvládnutou. Později poznám, že tomu tak skutečně je. Ani jedna nemá problém říci, že v tu konkrétní chvíli pracovat nechce vůbec nebo už jí práce nebaví. Domluví se na uklizení nebo ponechání pomůcky na později, podle toho zda ji věc zajímá a chce dál zkoumat či nikoli.

Respektování sensitivních období

-dítě je vnímavé pro určitou činnost a poznatky, které v tomto období získá jsou trvalé
Tento princip je pro mě nejobtížněji splnitelný. Velmi se snažím vyhovět touze v určitou dobu provádět konkrétní činnost či zkoumat konkrétní problém. Nejobtížnější je během krátké doby vyrobit vyhovující pomůcky, rozvinout je tak, aby byly dostatečné. Pokud se mi tohle podaří, jsem velmi spokojená.

Doba strávená přípravou pomůcky je neúměrně dlouhá době, kterou trvá nasycení se problémem u dětí. Obtížnost domácí práce metodou Montessori vidím hlavně tady. Není kde a s kým si pomůcky vyměňovat a práci si tím alespoň trochu usnadňovat. Jednodušší práce je např. v matematice, kde díky připravené sadě originálních pomůcek mohu reagovat ihned.

Absorbující duch

-zralost jako stupeň připravenosti pro nácvik určitých dovedností. Zralost je individuální, proto výchovná činnost a vzdělávání nemohou být určovány pouze věkem, ale senzitivitou pro danou oblast.

Nepozoruji příliš často, že by se lišila zralost pro určitou dovednost u mých dvou dcer. Pokud přece jen v danou dobu ztratí o nějakou činnost zájem proto, že se jim nedaří, samy končí s prací se slovy, já to nechci dělat, nebaví mě to, nejde mi to, zkusím to jindy. Většinou se k práci za různě dlouhou dobu vrátí opět samy a činnost zvládnou bez problémů. Nejčastěji jsem se s nepřipraveností-nezralostí setkala v matematice. Zajímavé je, že jsem se mýlila já. Pomůcky, které považuji za jednoduché, holky odmítly a naopak.

Izolace jedné vlastnosti

- jedná se o didaktický princip, který je třeba dodržovat při výrobě pomůcek, ale hlavně jejího předkládání dítěti.

Tento princip jsem neuměla zpočátku výroby pomůcek doma dodržet, protože jsem jej ne zcela přesně chápala. Po přednáškách Kosmické výchovy jsem zjistila, kde všude jsem udělala chybu. Pokud je tento didaktický princip dodržen, děti se velice rychle zorientují v jakékoli pomůcce i větším projektu. Dovednost či znalost získaná prací založenou nejdříve na výrazných rozdílech až po úkoly stále obtížnější, kde jsou rozdíly méně nebo obtížně postižitelné, je skutečně trvalá, velmi kvalitní. Moje dcery velice rády pracují se složitými úkoly, pokud se mohou opřít o své výrazné elementární znalosti.

Komunikace s dítětem

-mluvit s dítětem, ne na dítě – škoda každého slova, které dítě neřekne

Na zvládnutí tohoto principu my rodiče nejsme vůbec připraveni. Nevím, jak pedagogové, to nemohu hodnotit. Myslím, že jednoduché to určitě nemají, pokud chtějí tento princip uplatňovat. Při troše dobré vůle ale není obtížné se naučit upozadnit a více poslouchat, event. se ptát než přednášet a přednášet. Po určité době jsou obě holky schopné pochopit beze slov, co jim nabízím nebo diskutovat spolu o předloženém úkolu či pomůcce. Až ve chvíli, kdy si neví rady, ptají se či poprosí o pomoc.

Pomoz mi, abych to dokázal sám

-dát dítěti prostor čas, pomoc poskytnout, až když si to přeje

Čas na práci je velice důležitý, není ho ale třeba příliš – se správně připravenou pomůckou dcerky chápou rychle. Někdy si dokonce přejí, aby chápaly „trošku“ pomaleji. Většinou bych si chtěla čas strávený výrobou pomůcky nebo přípravou projektu s nimi více užít.

Dítě je tvůrcem sama sebe

-jedinečná osobnost v určitém stupni vývoje – respektovat a být respektován

Je velmi obtížné odhadnout, zda dítě v danou chvíli jen lelkuje nebo vnímá velmi intenzivně, přestože právě přímo nepracuje. Často jsem se zmýlila a často jsem byla později překvapená, jak dobrý měla dcera v problematice přehled. Přitom celou dobu „lekovala ležíc na zemi a klátíc nohama“. V těchto chvílích si uvědomuji, jak snadno můžeme své děti špatně pochopit a tudíž nerespektovat jejich potřeby.

Ruka je nástroj ducha

- vše osahat, vyzkoušet – toto má vliv na rozvoj logického myšlení

Pomůcky Smyslové výchovy zaručeně přesvědčily každého, kdo měl možnost pracovat s dětmi touto metodou, jak úžasnou moc mají. Měla jsem pocit, že vidím ty „spoje“, které v mozku vznikají, jak moc mozek pracuje. Během další práce je téměř denně vidět v různých podobách návrat k tomu, co si osahaly, vyzkoušely a tím pochopily.

Od uchopení k pochopení

- práce rukama je základ pro pochopení jevů, pro rozvoj myšlení a řeči

...lépe se vypráví pohádky, pokud máme v ruce loutky, se kterými můžeme hýbat, lépe se mluví o tom, jak vypadá krychle, pokud ji máme v ruce, lépe se také chápe, proč se říká o Saturnu, že by plaval ve vodě, pokud si navlečeme plavací kruh na nafukovací balon a necháme ho plavat v bazénu, lépe se zapamatuje tvar trilobita, pokud si o odlijeme ze sádry... a podruhé už dítě klidně vysvětluje, vypráví a vyjadřuje se téměř přesně.

Pomoz mi, abych to dokázal sám.....

- přílišný zájem dospělého dítě formovat, ukazovat mu správnou cestu, může vést ke ztrátě zájmu dítěte a k přerušení činnosti.

Tento princip jsem musela zvládnout sama v sobě, naštěstí mi velmi pomohlo sledování práce holek při činnostech Praktického života. Tam jsem si uvědomila, že už malé dítě je schopno zvládnout více činností a překvapivě precizně, než jsem si myslela. Všichni v rodině jsme museli přestat být příliš aktivní a při práci s pomůckou čekat, až nastane tápání a přijde dotaz, jak dál. Nemám příliš dobrou zkušenost s tím, že se snažím zasáhnout dřív, než si dítě řekne, i když už mám pocit, že neví. Opakovaně se mi stalo, že mým zásahem jsem narušila soustředění a zájem byl ten tam.

Denně se při stolování přesvědčuji o tom, že musím dát dětem čas a tím dostatek prostoru, aby si v klidu jídlo užily. My dospělí to neumíme... opět máme možnost doučit se vše kolem klidného stolování s dětmi.

Trojstupňová výuka

Práce pomocí této metodiky je velmi intenzivní a problematika velice rychle osvojitelná. Lze zvolit mnoho variant trojstupňové lekce, přičemž samozřejmě zachováme zásady stupňování obtížnosti pro dítě. Každá „práce“ má svá specifika, lze tedy pro děti vymýšlet různé otázky, a přitom dodržet metodiku výuky. Trojstupňovou lekci využívám často, většinou tak, aby mohly holky pro něco běhat, nosit, hledat, stoupat si na...atd.

Práce s chybou

- materiál a pomůcky jsou připraveny tak, aby si dítě mohlo vždy samo zkontrolovat správnost řešení, najít a opravit chybu – vlastní chyby mu napomáhají k dalšímu učení.

Dodržet tento princip je velice obtížné, u výroby některých pomůcek se mi nepodařilo najít vhodný způsob kontroly. V takovém případě zcela přirozeně převzaly funkci kontroly holky, které ve většině případů reagují správně a chybu si vzájemně zaregistrují a někdy i společně opraví. Nejvíce mě baví na práci s chybou pozorovat soustředění, s jakým očekávají, zda se jim práce podařila, po kontrole zajásají a ocení svoji práci, event. pográtuluji i já. Nebudu se rozepisovat o práci s pochvalou. Zcela individuálně zvažuji, zda pochválím, či ne. Snažím se spíše ocenit, pográtulovat, vyjádřit příjemné překvapení, ale i obdiv nad jejich prací. Důležité pro mě je, že obě holčičky jsou schopné ocenit jak samy sebe, tak druhou, ale i kohokoli jiného. Často narazíme na to, že jedna nemůže umět vše tak, jako druhá a že právě v tom je síla. Učím je pomoci si ve chvíli, kdy má druhá obtíž nebo problém. Práce na základě principů pedagogiky Marie Montessori je myslím ideální způsob, jak děti naučit poznat svoje kvality¹¹ i kvality druhých.

Na závěr stručného úvodu bych chtěla velmi poděkovat za pomoc a podporu manželovi, který celému „projektu“ od začátku věřil, podpořil jej finančně, ale hlavně podpořil psychicky mě. Od první chvíle, kdy dcerky mohly doma zkoumat, objevovat, dostaly svobodu v předem jasně vymezených koridorech, manžel ani jednou nezpochybnil nic z toho, co jsme doma s holčičkami tvořily a vytvořily. Naopak je na ně pyšný.

Dále velice děkuji kolektivu MŠ Montessori, Slávce, Pavle, Máše, paní ředitelce, které mi pomáhaly tím, že jsem mohla s holčičkami navštívit školku, kdykoli tam nebyly děti a používat pomůcky v připraveném prostředí třídy.

Této možnosti jsme ale nakonec téměř nevyužily, protože jsem záhy pochopila, co je to princip, který paní Montessori nazývá senzitivním obdobím. Ani jedna dcerka nechtěla pracovat a objevovat tehdy, kdy jsme byly ve školce, ale někdy úplně jindy. Zkoušela jsem si díky ochotě kamarádek ze školky také půjčovat pomůcky domů, ale ani tato cesta není ideální. I když je mnohem lepší. Na motivaci a prožití si pomůcky jsme už měly delší čas, než 2 hodiny ve školce. Nejideálnější je mít většinu pomůcek doma.

Moc a moc musím touto cestou poděkovat také kamarádce Janě ze ZŠ Montessori v Modřanech, která mi půjčila materiál konkrétně na Smyslovou výchovu a umožnila nám celé léto 2005 pracovat doma. Já jsem měla možnost během práce holčiček se smyslovým materiálem poznávat to, co jsem o nich ani netušila. Bylo to neuvěřitelné, ale úžasné. Nejzajímavější pro mě bylo zjištění, že se ve schopnostech obou holčiček mýlím. Možná někde tam se naplnila touha začít doma pracovat naplno.

Dvěma úžasným lidem, kterým děkuji v závěru, určitě nechci děkovat jako posledním. Zdena s Kamilou ze ZŠ Montessori v Kladně byly možná nejsilnějším spouštěcím momentem celého projektu. Když jsem viděla jejich práci s dětmi a reakci dětí na to, co jim Zdena s Kamilou nabízí, věděla jsem, že to musím zkusit i se svými dětmi. Nikdy nezapomenu na nadšení, se kterým obě svou práci předávají nejen dětem, ale i nám všem, kteří se do jejich školy dostaneme nebo máme možnost s nimi o Montessori pedagogice mluvit.

Podobný pocit jsem zažila také rok před tím v Montessori škole a školce ve švýcarském Lucernu. Prostředí školy, které jsme navštívili, setkání s paní Gabi, která byla jednou z propagátorek Montessori ve Švýcarsku, na mě zapůsobilo také velmi přirozeně, ale silně přesvědčivě.

Jak doma pracujeme a jaké pomůcky používáme?

Při práci s dcerami se snažíme dodržovat pravidla, na která byly zvyklé už z mateřské školy. Já jsem měla tudíž jednodušší výchozí pozici. Převzala jsem obě děti již normalizované, i když tohle slovo nemám vůbec ráda, prostě holky byly správně nastartované a zároveň zklidněné.

S pomůckou pracujeme na koberečku – každá má svůj. Pokud pracujeme na projektu, jsme rozmístěné doslova po celém bytě, chalupě i po zahradě.

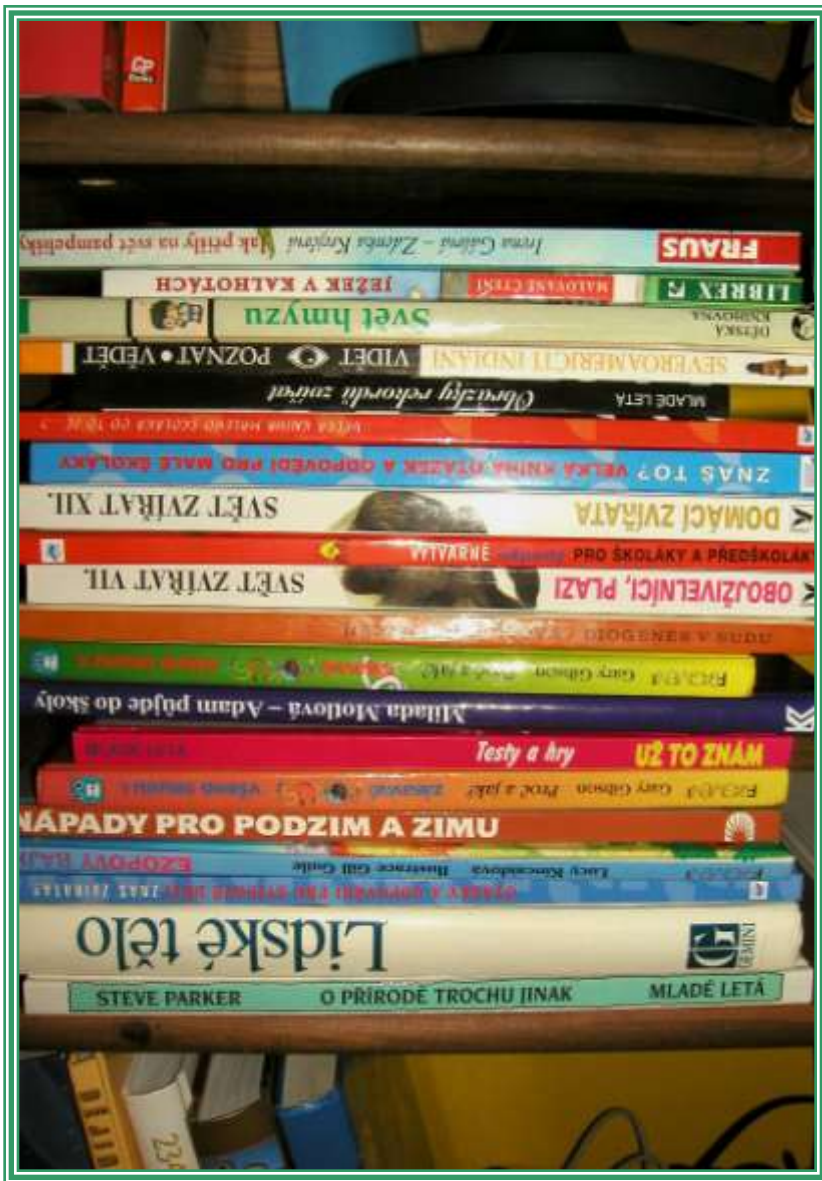
Pracujeme s chybou - pomůcky, které vyrábím doma se snažím opatřit kontrolou, což se mi ne vždy podaří. Jako kontrola v případě potřeby okamžitě zapůsobí druhá z holek. Jsou na tento způsob spolupráce zvyklé, vyhovuje jim, neruší je to a většinou se vzájemně respektují.

Pomůcky musím vyrábět velmi precizně, pokud najdou chybu, a najdou ji spolehlivě vždy, stane se také, že odmítnou dále pracovat. Musela jsem se naučit práci s novou pomůckou důkladně vyzkoušet sama bez holek a pak teprve ji nabídnout jim.

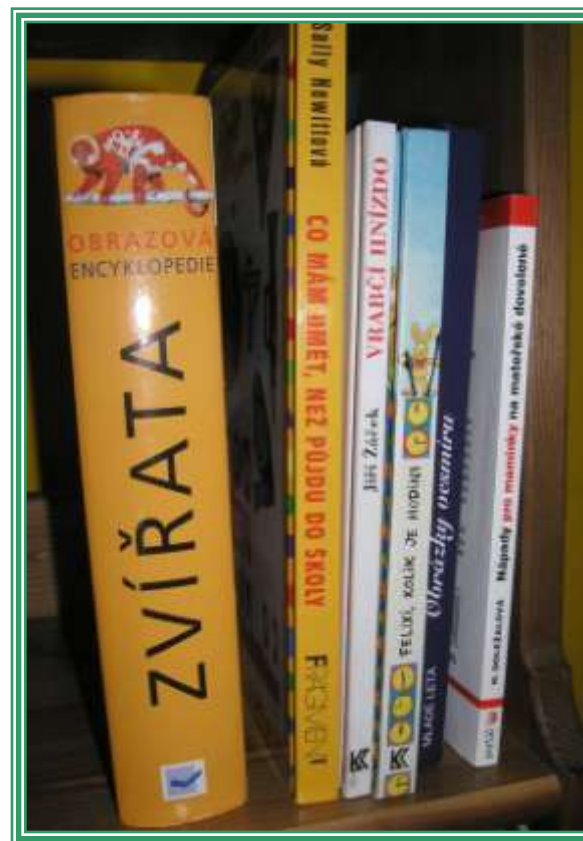
Pochvaly a tresty prakticky nepoužíváme, určitě ne při práci, i v běžném chodu dne téměř vymizely. Holky se naučily oceňovat samy sebe nebo ocenit práci jedna druhé. Velice rychle se naučily říci o sobě i o druhé, v čem jsou dobré, co jim jde a na tom stavět. To ovšem neznamená, že se nepoperou, nepohádají a že doma nezvyšujeme hlas.

Důležité je uvědomit si fakt, pokud možno ale dříve než se rozhodneme doma pracovat, že čas vynaložený na výrobu pomůcky nebo přípravu projektu není přímo úměrný času strávenému prací s pomůckou nebo na projektu. Příprava trvá hodiny a hodiny, samotná práce chvilku. Zpočátku jsem měla velké problémy se s tímto vyrovnat a smířit se s tím, že v mém okolí není nikdo, s kým bych mohla pomůcky vyměňovat, event. na výrobě spolupracovat. Dnes vím, že práce metodou paní Marie Montessori doma je prací na plný úvazek a není možné očekávat, že lidí, kteří doma touto metodou s dětmi pracují, je příliš.

Používáme velké množství knih a encyklopedií. Holky velice přirozeně přistoupily na pravidlo „nemusím všechno vědět, hlavně, že vím, kde to najdu“. Celkem snadno se orientují v rejstříku i obsahu, ale je třeba jim dát dostatek času na hledání. A toho máme doma dost a dost.....

Pokusila jsem se doma vytvořit připravené prostředí. Není dobré cokoli ukládat bez holek nebo místo pomůcky měnit. Nemají to rády. Pokud pomůcku samy uloží, už nezapomenou, kde je její místo.

Takto je uložena např. matematika a český jazyk.

Doma je stále nedostatek místa a s přibývajícím počtem pomůcek jsme museli část materiálu uložit do krabic a uložit jinak – týká se to hlavně pomůcek k projektům.

Dětské časopisy používáme více jako předlohu pro výrobu pomůcky, než tak, jak jsou vytvořené.

LOGICO

Je oblíbená pomůcka, holky s ní nepracují příliš často, ale o to intenzivněji.

Nedávno byla doba, kdy chtěly pracovat jako děti ve škole do pracovních sešitů. Rády psaly, dopisovaly, opisovaly. Koupila jsem učebnice a bylo velké nadšení – to ale v současné době zase opadlo...

Bez originál materiálu na matematiku si dnes práci doma neumím představit. Pomůcky na matematiku se těžko vyrábějí, nejsou přesné. Mám zkušenost s tím, že nepřesné a nepěkné pomůcky holky opakovaně odmítly. Prostě nezaujaly. U originál pomůcek se to nestává...

Modely všeho druhu jsou stále k dispozici v policích. A jsou velmi často používané.

Některé jsou naše, některé si půjčujeme.

Některé modely jsou složité a holky je používají pouze při společné práci.....,

.....ale některé jsou požívané téměř denně a jezdí s námi i z Prahy na chalupu.

Pro projekty Vznik vesmíru a Sluneční soustava, Vznik a vývoj života na Zemi, Ptáci atd máme skutečně nashromážděny bedny materiálu, ke kterým se stále vracíme.

...samozřejmě pracujeme také na počítači...